

REGIONY BUDOUCNOSTI

spolupráce, bezpečí, efektivita

**INSPIRACE PRO ROZVOJ MĚST A REGIONŮ
S PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

Marek Pavlík a kolektiv

REGIONY BUDOUCNOSTI

spolupráce, bezpečí, efektivita

**INSPIRACE PRO ROZVOJ MĚST A REGIONŮ
S PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

Marek Pavlík a kolektiv

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Ing. Marek Pavlík, Ph.D., a kolektiv

Regiony budoucnosti – spolupráce, bezpečí, efektivita

Inspirace pro rozvoj měst a regionů s příklady dobré praxe

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401

www.grada.cz

jako svou 7459. publikaci

Seznam všech autorů je uveden na straně 196

Odpovědná redaktorka Dana Bendová

Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková

Návrh a zpracování obálky Vojtěch Wagner

Počet stran 224

První vydání, Praha 2020

Vytiskla Tiskárna v Ráji, s.r.o., Pardubice

© Grada Publishing, a.s., 2020

ISBN 978-80-271-2961-4 (ePub)

ISBN 978-80-271-2994-2 (pdf)

ISBN 978-80-271-1310-1 (print)

OBSAH

O EDITOROVI	9
ŘEKLI O KNIZE	11
PŘEDMLUVA	15
ÚVOD	17
 1. REGIONY ■ René Wokoun	 19
1.1 Inteligentní řízení a správa	23
1.2 Inteligentní ekonomika	24
1.3 Inteligentní mobilita	24
1.4 Inteligentní životní prostředí	25
1.5 Inteligentní lidé	25
1.6 Inteligentní život	25
 2. INDIKÁTORY KVALITY ŽIVOTA V REGIONECH	
■ Tomáš Hák, Svatava Janoušková	27
2.1 Hodnocení regionálního rozvoje	28
2.2 Indikátory pro hodnocení regionálního rozvoje	31
 3. REGIONY A JEJICH VÝZVY	 49
3.1 Role aktérů v rozvoji regionů ■ Luděk Pfeifer, Kamil Papež	50
3.2 Malé obce ■ Jiří Ježek	53
3.3 Vzdělávací a výzkumné instituce ■ Rut Bízková	60
3.4 Univerzity a inovátoři ■ Silvia Ručinská	66
3.5 Sociální oblast a dobrovolnictví ■ Jiří Tošner	70
3.6 Energetika ■ Marie Zezulková	73
3.7 Životní prostředí ■ Soňa Jonášová	75
3.8 Mobilita ■ Jan Edlman	78

3.9	Turismus ■ <i>Monika Palatková</i>	85
3.10	Sdružení obcí ■ <i>Radim Sršeň</i>	86
3.11	Podnikání a sdružení podnikatelů ■ <i>Pavla Břečková</i>	89
3.12	Zapojování občanů do věcí veřejných ■ <i>Jiří Pánek</i>	91
3.13	Role církve v rozvoji regionů ■ <i>Marek Vácha</i>	94
3.14	Financování regionálního rozvoje ■ <i>Lenka Malá</i>	97
3.15	Finanční nástroje k rozvoji regionů ■ <i>Luděk Tesař</i>	99

4. PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE V ROZVOJI REGIONŮ 101

4.1	Energetický management měst – Litoměřice ■ <i>Jaroslav Klusák</i>	101
4.2	Chytřejší kraj – Moravskoslezský kraj ■ <i>Jakub Unucka</i>	104
4.3	Regionální rozvoj – Královéhradecký kraj ■ <i>Zita Kučerová</i>	105
4.4	Spolupráce v chytřém cestovním ruchu – Žďársko ■ <i>Zdeněk Navrátil</i>	114
4.5	Místní akční skupiny – Středočeský kraj ■ <i>Miroslav Oliva,</i> <i>Přemysl Růžička</i>	116
4.6	Oborové koncepce města – Bílovec ■ <i>Sylva Kováčiková</i>	120
4.7	Rozvoj talentů a inspirace k podnikání – Plzeň ■ <i>Luděk Šantora</i>	123
4.8	Zajišťování městských služeb pomocí firem – Sandy Springs (USA) ■ <i>Lenka Andrášová</i>	127
4.9	Inovační ekosystém – Liberecký kraj ■ <i>Jaroslav Demel</i>	131
4.10	Transdisciplinární tým odborníků na rozvoj regionu ■ <i>Jan Trejbal</i>	137
4.11	Kreativní cestovní ruch ■ <i>Alžbeta Királová</i>	140
4.12	Region krátkých vzdáleností ■ <i>Tomáš Novotný</i>	145
4.13	Sdílené bydlení ■ <i>Jan Šůra</i>	153
4.14	Spolupráce veřejného, soukromého a neziskového sektoru – zámek Žďár nad Sázavou ■ <i>Constantin Kinský</i>	156
4.15	Podpora volnočasových aktivit – Milovice ■ <i>Milan Pour</i>	159
4.16	Podnikání – Hodonínsko ■ <i>Michal Švagerka</i>	161
4.17	Spolupráce obcí v regionu – Moravská brána ■ <i>Tomáš Šulák</i>	163
4.18	Pěší turistika ■ <i>Mojmír Nováček</i>	172
4.19	Knihovnictví ■ <i>Tomáš Řehák</i>	175
4.20	Financování regionálního rozvoje v ČR ■ <i>Patrik Reichl</i>	178
4.21	Financování projektů v Evropě ■ <i>Lenka Malá</i>	181

5. REGIONY BUDOUCNOSTI 2050	183
5.1 Vzdělávací a výzkumné instituce ■ <i>Rut Bízková</i>	183
5.2 Univerzity a inovace ■ <i>Silvia Ručinská</i>	184
5.3 Malé obce ■ <i>Jiří Ježek</i>	188
5.4 Sdružení obcí ■ <i>Radim Sršeň</i>	191
5.5 Podnikání a sdružení podnikatelů ■ <i>Pavla Břečková</i>	193
5.6 Sociální oblast a dobrovolnictví ■ <i>Jiří Tošner</i>	194
 SPOLUAUTOŘI KNIHY	 196
 PŘÍLOHA 1 ■ <i>Marek Pavlík</i>	
JAK BUDOU VYPADAT REGIONY V ROCE 2050	199
 PŘÍLOHA 2 ■ <i>Lenka Andryšová</i>	
VYLIDŇOVÁNÍ MALÝCH OBCÍ	215

O EDITOROVĚ

Ing. Marek Pavlík, Ph.D.

V roce 1997 absolvoval Fakultu podnikohospodářskou na Vysoké škole ekonomické v Praze. Po studiu pracoval v oddělení marketingu a komunikace ve společnosti Pražské vodovody a kanalizace, a. s., kde se později také věnoval expanzní a akviziční politice firmy.

Roku 2003 spojil své další působení s poradenskou a vzdělávací společností M. C. TRITON, spol. s r. o., kde působil jako konzultant a manažer pro veřejnou správu. Zabýval se především velkými změnovými projekty v různých segmentech organizací s cílem racionalizovat a modernizovat řízení organizací. Od začátku roku 2014 byl obchodním ředitelem, od roku 2018 ředitelem strategie.

Od léta 2019 je konzultantem na volné noze a externím přednášejícím na Univerzitě Stanford (USA).

Absolvoval několik zahraničních stáží (Holandsko, Německo, Švédsko, Oregon – USA), kde získal zkušenosti v oblasti modernizace samospráv.

V roce 2009 obhájil na VŠE v Praze disertační práci na téma „Moderní přístupy v řízení organizací veřejné správy se zaměřením na projekty partnerství veřejného a soukromého sektoru“ a získal titul Ph.D. v oboru podniková ekonomika a management.

Kromě své poradenské práce také přednáší na vysoké škole CEVRO Institut o moderních trendech v řízení veřejné správy. Dále působí jako místopředseda Klubu veřejné správy ČMA a člen správní rady HESTIA – Centrum pro dobrovolnictví.

Je autorem řady publikací, mimo jiné *Společenská odpovědnost organizací, Jak úspěšně řídit obec a region* nebo *Podpora lokální ekonomiky*. Pravidelně přispívá do odborných časopisů, například *Veřejná správa* a *Moderní obec*.

V roce 2017 získal s firmou M. C. TRITON vítězství v soutěži „Chytrá města pro budoucnost“ v kategorii Vize. Dnes je v této soutěži porotcem. V roce 2017 byl rovněž nominován na Osobnost Smart City.

Pro Českou televizi připravuje pořad *Srdce regionu*, který má ukázat skryté potenciály regionů v ČR a napomoci rozvoji konkurenceschopnosti našich regionů prostřednictvím podpory lokální ekonomiky.

Ve volném čase se spolu s manželkou věnují dvěma synům, turistice a cestování.

Poznámka: Seznam všech autorů včetně výpisu jejich kapitol je uveden na konci knihy. Zároveň jsou jména autorů uvedena u jednotlivých (pod)kapitol.

ŘEKLI O KNIZE

Kniha Regiony budoucnosti je vítaným příspěvkem do diskuse o rozvoji našich regionů. Na základě odborné erudice autorského týmu a jeho mnohaletých zkušeností v oblasti regionálního rozvoje se dívá na regionální rozvoj v celé jeho šíři, přičemž kombinuje různé úhly pohledu. Hlavním cílem regionálního rozvoje je zvýšení kvality života v regionech při zohlednění role jednotlivých klíčových institucí a aktérů, kteří rozvoj regionů, ale i obcí ovlivňují nebo jsou jím ovlivňováni. Autoři si toho jsou vědomi a zároveň se dívají na regionální rozvoj optikou využití konceptů Smart City a Smart Village a možností rozvoje informačních a komunikačních technologií, tedy optikou konce druhé dekády 21. století. Velmi pozitivně je třeba hodnotit četné příklady dobré praxe. Jsem přesvědčen, že kniha najde mnoho čtenářů z řad odborné veřejnosti jak na všech úrovních státní správy (velkých měst i malých obcí), tak ze sféry akademické a veřejné.

Mgr. František Kubeš

vedoucí odboru strategického rozvoje a spolupráce

Magistrát města Brna

V dnešním světě je již zcela normální, že napříč kontinenty létají kromě lidí a kontejnerů se zbožím i data, čísla, bajty a bitcoiny. Internetové uzly se zvětšují, sítě rostou a datové toky jsou čím dál rychlejší. Od základů kybernetiky jsme se přesunuli k pokročilé informatice a z jednoduché logiky se staly pokročilé smart technologie. Mezi tou záplavou jedniček a nul se nám však občas stane, že zapomeneme, že za tím vším stojí člověk – univerzitní profesor, analytik v korporátu nebo jen večerní internetový surfař, tedy ten, kdo to vymyslel, ten, kdo to obsluhuje, a ten, kdo to využívá. Na začátku i na konci je to pořád člověk. Proto bychom na něj neměli zapomínat a vždy jej v té spleť síti vidět. Chytré regiony totiž mohou fungovat jen tehdy, budou-li v nich chytrí lidé. Tato kniha by k tomu měla být inspirací.

Ing. Jakub Unucka, MBA

náměstek hejtmana Moravskoslezského kraje

Rozvoj regionů je rozvoj celé společnosti a státu. Ačkoliv se v současném světě globalizace, stále rychleji rostoucích měst a centralizace zdánlivě vše soustředí do několika málo metropolí, regiony stále tvoří a budou tvořit základ společnosti, infrastruktury, ekonomiky a kultury. Aby se rozvíjely správným směrem a nezaostaly za tempem rozvoje velkých měst, je třeba klást si správné otázky a nastolovat správná témata. Kniha Regiony budoucnosti komplexně analyzuje všechny aspekty rozvoje regionů od veřejné správy přes financování, podnikání a vzdělávání až po životní prostředí, energetiku nebo sociální oblast. Identifikuje přitom řadu konkrétních úkolů, které před námi stojí, pokud chceme uspět. Současně dokumentuje příklady z dobré praxe, které ukazují správnou cestu a klíče k jejich řešení a mohou být inspirací pro další kraje, města a obce.

Závěrem se autoři zamýšlejí nad tím, jak budou regiony vypadat v budoucnosti, v roce 2050. Já bych v této době rád viděl, aby moderní region byl nejen digitalizovaný, propojený, přirozeně spolupracující se soukromým sektorem, infrastrukturně zajištěný a do velké míry finančně nezávislý, ale aby se také vrátil zpět k tradicím, kdy jedním z jeho základních pilířů bude opět řemeslo. Technické obory, zejména v nižších stupních vzdělávacího systému, v regionech zejí prázdnotou. Na vině není jen dostupnost vysokého školství, neustále se zvyšující množství oborů a s nimi i počet studentů vysokých škol, ale především přístup naší společnosti, který fakticky zlikvidoval učňovské školství a odradil zástupy dětí a mládeže od zájmu o technické a řemeslné obory. Přitom současný kvalifikovaný řemeslník je profesionál, který pro to, aby uspěl, musí dalece přesahovat rámec svého oboru.

Věřím, že tato kniha bude všem, kdo se na rozvoji regionů podílejí, užitečnou a praktickou rukovětí, kterou využijí vždy, když budou tvořit dlouhodobější strategii přístupu k některé z popsaných oblastí.

JUDr. Petr Michal, Ph.D.

advokát a společník advokátní kanceláře Císař, Česka, Smutný,
místopředseda Hospodářské komory hl. m. Prahy

Rozvoj regionů naší republiky úzce souvisí s rozvojem veřejné správy a územní samosprávy; je základním kamenem pro rozvoj státu i celé Evropské unie. Fungující, aktivní a nápomocné úřady (a jejich kompetentní pracovníci) jsou pak zásadním prvkem pro rozvoj podnikání, udržitelnosti i pozitivního ducha regionů.

Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, jejímž jsem rektorem, je jedna z nejstarších soukromých vysokých škol v naší republice. Od začátku našeho fungování se zaměřujeme na výuku diplomacie, mezinárodních vztahů a public relations. V rámci bakalářského studijního oboru vyučujeme také předměty, které se intenzivně a prakticky zabývají výkonem veřejné správy. Velký důraz klademe na praxe studentů

a propojení výuky s pracovními stážemi. Jsme si vědomi, nakolik důležitý je proces digitalizace, a reflektujeme markantní význam nových médií a technologií.

Naši absolventi jsou schopni uplatnit odborné znalosti a dovednosti nabyté ve výuce jak v subjektech veřejné správy ČR, EU a v dalších mezinárodních institucích, tak i ve firmách orientovaných na PR aktivity a mediální komunikaci. Při přípravě vzdělávacích programů i v samotné výuce dlouhodobě spolupracujeme s významnými profesními a státními institucemi.

Letos, v roce 2019, jsme zahájili rozvoj nových studijních programů pro české i zahraniční studenty. Připravujeme profesně orientovaný bakalářský studijní program management a marketing, programy zaměřené na letectví a přípravné kurzy pro budoucí studenty medicíny.

Osobně jsem dlouhodobě působil v leteckém průmyslu včetně mezinárodní letecké dopravy. Její regulací a bezpečností se zabývám celoživotně a v akademické sféře se pohybuji již více než dvě desetiletí. Těší mě, že své zkušenosti z vedoucích pozic ve státních i mezinárodních institucích mohu nadále předávat studentům. Někteří z nich se určitě stanou kompetentními manažery a vedoucími pracovníky úřadů, podniků a organizací, které, věřím, budou rozvoji našich regionů smysluplně napomáhat.

doc. Ing. Jindřich Ploch, CSc.

rektor Vysoké školy mezinárodních a veřejných vztahů Praha
emeritní generální ředitel Úřadu pro civilní letectví

PŘEDMLUVA

Vážení čtenáři,

chytrý rozvoj je v dnešní době velmi aktuálním tématem, ať už jde o pohled z národní, regionální, či lokální úrovně. V tomto směru ministerstvo pro místní rozvoj již realizuje a dále plánuje řadu konkrétních kroků.

Intenzivně se věnujeme konceptu Smart City/Region/Village. Snažíme se usnadnit komunikaci mezi zúčastněnými aktéry, ať již z veřejné správy, soukromého sektoru, či z řad akademiků. Koncept vnímáme jako proces k udržitelnému rozvoji měst a obcí. Použití moderních informačních a komunikačních prostředků při tom může významně přispět ke zlepšení kvality života obyvatel.

Regiony jsou specifické tím, že je zde na relativně velkém území řešena širší provázanost veřejné, soukromé a akademické sféry. V rámci inovativního rozvoje je právě partnerství, spolupráce a synergie klíčovou podmínkou úspěchu. Cílem konceptu, jak jej vidíme my, je vytvořit optimální podmínky a prostředí pro smysluplné zavádění chytrých technologií a přístupů tak, aby si jednotlivá řešení nekonkurovala, aby naopak efektivně využívala zdroje a vzájemně se doplňovala, posilovala a rozvíjela. Například v oblasti dat, která jsou pro koncept Smart City/Region/Village jedním z nosných pilířů, usilujeme o jejich zpřehlednění a zpřístupnění. Zároveň jim musíme dát jasná pravidla.

Stejně jako na úrovni měst a obcí i na úrovni regionů je důležité si ujasnit dlouhodobé cíle a způsob, jak jich dosáhnout. Jelikož zdroje nejsou neomezené, je potřeba se naučit stanovovat jasné priority. Na co se do budoucna zaměřit, co sledovat a jak zohlednit regionální specifika, to je mimo jiné obsahem této publikace.

V oblasti smart řešení se i na české scéně pohybuje řada odborníků z různých oblastí od energetiky, mobility, životního prostředí až po sociální či jiné veřejné služby. Jsem ráda, že právě zkušenosti zmíněných expertů jsou v této publikaci sdíleny a mohou být předány dalším zájemcům o zvýšení úrovně života v našich regionech.

Věřím, že publikace pomůže čtenářům najít inspiraci, jak využít smart řešení k rozvoji potenciálu regionů a ke zkvalitnění života jejich obyvatel.

Klára Dostálová
ministř pro místní rozvoj

ÚVOD

Hlavní motivací k přípravě knihy *Regiony budoucnosti* je snaha o vytvoření publikace, která by dokázala obsáhnout regionální rozvoj v celé šíři, a to ze čtyř úhlů pohledu:

- pohled z různých oblastí ovlivňujících kvalitu života v regionech (vzdělávání, podnikání, výzkum, sociální oblast, životní prostředí, energetika, mobilita, turistický ruch, komunitní život, financování rozvoje kraje apod.);
- pohled klíčových institucí, které ovlivňují rozvoj regionů (firmy, veřejná správa, školy, sdružení obcí a firem, výzkumné instituce, neziskový sektor, církev);
- pohled aktérů v regionu aneb jakou roli hrají jednotlivé právnické a fyzické osoby v rozvoji regionů;
- pohled ze strany výzev, kterým regiony čelí.

Publikace si neklade za cíl vyčerpávajícím způsobem popsat všechny oblasti a aktéry participující na rozvoji regionů, ale snaží se přispět k tomu, aby se rozvoj regionů řešil ve své komplexnosti a v horizontu budoucích desítek let. Kniha mívá svými vizemi do roku 2050.

Členové autorského kolektivu mají nejen teoretické, ale i dlouholeté praktické zkušenosti s problematikou veřejné správy, a proto se rozhodli se o své zkušenosti podělit.

Cílovou skupinou publikace jsou zejména představitelé a experti z veřejné správy, ale rovněž každý, koho téma regionálního rozvoje zajímá, ať jde o osoby ze soukromého, neziskového sektoru, studenty, či občany, kteří přicházejí do styku s veřejnou správou, a zejména samosprávou.

První kapitolu věnujeme vymezení pojmu „regiony“ včetně vysvětlení termínů *smart city* a *smart region*.

Druhá kapitola přibližuje způsoby hodnocení regionálního rozvoje pomocí indikátorů kvality života. I přes autonomii orgánů veřejné správy na různých úrovních je zřejmé, že hodnocení různých aspektů společenského rozvoje jako součást rozhodovacího procesu (řízení) je vhodné provádět koordinovaně na vertikální ose

stát–kraj–obec. Lze tak sledovat nejen vlastní vývoj, eventuálně jej porovnávat s obdobnými subjekty (benchmarking), ale také analyzovat a korigovat soudržnost veřejných politik.

Třetí kapitola se zabývá popisem subjektů v regionech, které se na jeho rozvoji podílejí. Snaží se nastínit jednotlivé klíčové oblasti regionálního rozvoje včetně jejich výzev a působení vybraných institucí.

Následuje čtvrtá kapitola s příklady dobré praxe z ČR i ciziny, a to jak ze samospráv, tak z vysokých škol, firem či sdružení obcí. Jde o příklady, které mohou být inspirací pro ostatní.

Pátá kapitola je vizionářská, neboť míří do roku 2050. Záměrem je přiblížit možné trendy a scénáře vývoje v podnikání, ve vzdělávací a výzkumné oblasti a v působení obcí.

Rádi bychom však doporučili i přílohu, kde naleznete dvě témata. Spoluautoři knihy a další významné osobnosti reagovali na zdánlivě jednoduchou otázku: „Jak budou vypadat regiony v roce 2050?“ Odpovědi nejsou vůbec jednoduché a jednoznačné, ale o to podnětnější a zajímavější. Dále jsme oslovili tři muže z vedení malých obcí s dotazy, jakým způsobem se jim daří získávat nové občany jejich obcí s cílem zabránit vylidňování, což je problém několika regionů v ČR.

Závěrem chceme vyslovit přání, aby tato kniha napomohla ke zvýšení zájmu i diskuse o spoluvytváření budoucích regionů v ČR, které vyslyší různorodost potřeb, zájmů a motivů různých aktérů v regionech.

Marek Pavlík a kolektiv autorů

REGIONY

René Wokoun

1

Region není něco, co člověk vymezí, nýbrž něco, co musí uznat.

Vidal de la Blache

A my můžeme dodat, že je to i něco, co umí efektivně využívat, případně řídit.

Dlouhá desetiletí se odborníci snaží o všeobecně přijatelnou definici pojmu „region“. Jak v každodenní praxi, tak ve vědecké literatuře i v regionálních pracích je používán často velmi rozdílně. Tento problém lze pragmaticky překonat tak, že region budeme chápat jako **komplex vznikající regionální diferenciací krajinné sféry** (Wokoun, 2011). Z pohledu našich potřeb, tedy smart regionů, můžeme pohlížet na regiony jako na **otevřené socioekonomické systémy**. Smart regiony patří do kategorie funkčních regionů.

Regiony, a tedy i chytré regiony (a podobně i chytrá města) mají trojrozměrnou dimenzi. Jde o pojetí nejenom plošné, úzce horizontální, ale má rovněž svoji vertikální dimenzi. V případě chytrých regionů (a chytrých měst) začíná několik desítek (až stovek metrů) metrů pod zemí a odtud stoupá až do výšek několika desítek až stovek metrů.

V této souvislosti je třeba připomenout, že růst měst je od dob první průmyslové revoluce zásadním regionálním, ekonomickým a sociálním fenoménem. Před sto lety žil ve městech v průměru každý pátý člověk, dnes je to už více než polovina světové populace. Podle odhadů OSN bude do roku 2050 zhruba sedm z deseti lidí na planetě bydlet ve městech. Pro ty, kdo do nich míří, jsou příslibem změny k lepšímu. Jak ale počet obyvatel roste, zvláště pro velké metropole je čím dál obtížnější zůstat skutečně kvalitním místem pro život. Více obyvatel znamená pro města větší nároky na dopravu a energii, větší spotřebu vody či například produkci odpadu. Aby města tento nápor unesla, musí projít zásadní proměnou. Dá se říci, že města, ale i celé regiony stojí na začátku zásadních změn. Půjde o revoluci, v níž nesehraje hlavní roli parní stroj, ale moderní technologie a internet. Podobně jako se před několika lety staly z obyčejných mobilů chytré telefony, vzniknou inteligentní budovy, ulice

a také jednotlivosti, jakými jsou například lampy veřejného osvětlení či odpadkové koše. Města dostanou od člověka svou vlastní nervovou soustavu s cílem schopnosti okamžitě reagovat a v případě nouze volat o pomoc.

Termíny *smart city* (*smart cities* – SC) a *smart region* (česky „inteligentní město“ a „inteligentní region“ nebo „chytré město“ a „chytrý region“) se začaly ve světě objevovat v devadesátých letech minulého století, a to především v souvislosti s rozšiřováním informačních a komunikačních technologií a s elektronizací veřejné správy, přičemž již od samého prvopočátku byl tento koncept chápán jako multidisciplinární. První koncepty vznikaly ve Spojených státech amerických a ve starých členských státech EU (státy tzv. patnáctky). Stále existuje určitá nejednoznačnost v diskusi kolem základních pojmů „chytré město“ a „chytrý region“. Lze se setkat s řadou dalších pojmů, například „virtuální město“, „digitální město“, „informační město“, „všudypřítomné město“ nebo „inteligentní komunity“. V poslední době jsme svědky určitého ujednávání pojetí konceptu chytrého města v celé jeho multidisciplinaritě. Pod pojmem „chytré město“ se v současnosti rovněž rozumí koncept strategického řízení města nebo regionu.

Tématem chytrých měst a chytrých regionů se zabývalo mnoho odborníků a v řadě bodů došli k podobným závěrům. Definování chytrých regionů a chytrých měst je víceméně účelové a často se liší nejen mezi odborníky, ale rovněž mezi institucemi. Je zřejmé, že uvedené koncepty vyžadují spolupráci v oborech od ekonomiky po sociální vědy, od politiky k disciplínám zabývajícím se řízením infrastruktury. Původně pojem představoval pouze jednotlivé smart prvky města, například digitalizaci jeho správy. Nyní koncept chytrých měst a chytrých regionů zahrnuje široké spektrum procesů, zejména informační a komunikační technologie (ICT), chytrou veřejnou správu, inovace v podnikání a snahu o udržitelnost. Zpravidla je zdůrazňován prvek digitalismu a informačních a komunikačních technologií. Zavádění digitálních technologií přináší jednodušší způsob sběru dat a jejich následného využití pro rozvoj města, i když běžným problémem je nedostatečné pochopení transformace mezi daty a výslednými rozhodnutími. Rovněž je zde důležitá spojitost zavádění informačních a komunikačních technologií s udržitelností rozvoje.

Otázka udržitelnosti též souvisí se zapojením obyvatel do procesu plánování rozvoje města a regionu, kdy investice do lidského a sociálního kapitálu a tradiční (tj. dopravní) a moderní komunikační infrastruktura (tj. ICT) podporují udržitelný hospodářský růst a vysokou kvalitu života s moudrým řízením přírodních zdrojů, a to prostřednictvím participativního způsobu správy.

Pojem *smart city* (SC) se v průběhu několika posledních let rozšířil do celého světa. Aby se města stala chytrými, stále více peněz investují do moderních

technologických opatření. Nejvíce finančních prostředků přitom směřuje do oblasti energetiky, informačních a komunikačních technologií (*information and communication technology – ICT*) a dopravy. Technologie městům má sloužit jako prostředek k tomu, aby fungovala efektivněji, byla šetrná k životnímu prostředí a současně nabídla svým obyvatelům co nejlepší místo pro život. Jednotný návod pro všechna města, jak toho docílit, neexistuje. Každé město je unikátní a potýká se se svými vlastními problémy, které musí řešit kombinací různých opatření.

Chytré město je tedy místem, kde se tradiční síť a služby zefektivňují s využitím digitálních a telekomunikačních technologií ve prospěch místních obyvatel a podniků. S ohledem na tuto vizi Evropská unie investuje do výzkumu, inovací a rozvoje ICT a do rozvoje politik s cílem zlepšit kvalitu života občanů a zvýšit udržitelnost měst s ohledem na evropské cíle do roku 2020 (EC, 2018).

Primárním cílem chytrého města je tedy zajištění kvalitního života obyvatelům, kdy jsou jako nástroj využívány moderní technologie pro ovlivňování kvality života ve městě, a následně dosahování hospodářských a sociálních cílů města (MMR, 2018).

Koncept inteligentního města přesahuje využívání ICT pro lepší využití zdrojů a snížení emisí. Znamená to chytřejší síť městské dopravy, modernizované zařízení pro zásobování vodou a likvidaci odpadu a účinnější způsoby osvětlení a vytápění budov. Zahrnuje také interaktivnější a citlivější správu města, bezpečnější veřejné prostory a uspokojování potřeb stárnoucí populace.

Koncept chytrého města a potažmo i chytrého regionu je programovou změnou, vedenou politickou reprezentací města či správního regionu (kraje), a je postupným procesem, nikoliv stavem. Oproti běžnému plánování a provozu městských agend přináší koncept chytrého města či chytrého regionu zjednodušení procesu zapojení odborné i široké veřejnosti pomocí elektronických nástrojů (např. komunikační platformy či sociální sítě). Poskytuje možnost, aby strategie města a program rozvoje kraje nebyly tvořeny pouze odborně zdatným dodavatelem ve spolupráci s daným odborem města či kraje, ale pracovními skupinami sestavenými z odborníků z různých institucí, z lokálních podnikatelů a ze zájmových spolků, které město či kraj efektivně koordinuje prostřednictvím elektronických médií. Výsledné strategie lze následně předložit k připomínkám na elektronických veřejných fórech a poté diskutovat s veřejností na otevřených setkáních, aby zavedení jejich finální podoby bylo občany majoritně přijato a zároveň aby se do nich promítlo maximum myšlenek a nápadů. Takový postup předjímá i uvážlivé investice do nových technologií, které tyto nové programy podpoří, což má dopad na investiční, ale především na provozní náklady s technologiemi spojené (OSF MV, 2013).

Dalším pojetím chytrého regionu je definice uvedená na webových stránkách ministerstva vnitra (OSF MV, 2013): **Smart region je region, který za podpory prostředků EU usiluje o efektivnější řízení, kvalifikovanější úředníky a celkové zlepšení poskytovaných služeb.**

Odbor strukturálních fondů ministerstva vnitra ČR na svém portálu uvádí pro programovací období 2007–2013 další podrobnější informace o tom, jak se podpora přerozdělila mezi jednotlivé kraje a úřady v ČR. Statistický seriál *Smart region* přináší srovnání čerpání úřadů územní samosprávy ve čtrnácti krajích ČR v rámci operačního programu „Lidské zdroje a zaměstnanost“ (v období 2007–2013).

Základem úspěšné realizace chytrých měst či chytrých regionů je specifická koncepce, při níž chceme realizovat moderní technologie a takzvaná inteligentní (chytrá) řešení. Zásadní význam má systematická koordinace, spolupráce v regionu, protože zpravidla operujeme s omezenými zdroji. Jde o to, že inteligentní řešení nejsou jen sezonním problémem nebo krátkodobým trendem, ale zásadní otázkou dalšího rozvoje měst a regionů v 21. století.

Chytré město lze definovat v kontextu metodiky MMR pro podmínky České republiky (MMR, 2015; MMR, 2018) jako město, které holisticky řídí a integračně naplňuje svou dlouhodobou, kvalitativně a číselně vyjádřenou strategii rozvoje, jejímž prostřednictvím kultivuje politické, společenské a prostorové prostředí města s cílem zvýšit kvalitu života a svou atraktivitu a omezit negativní dopady na životní prostředí. Nasazením vhodných ICT technologií umožňuje svým občanům se do rozvoje města zapojit a uplatnit své nápady a náměty skrze komunitní programy či ekonomiku sdílení s cílem zlepšit komunikaci s městem a oživit veřejný prostor. Město tento proces přechodu na uvědomělou kulturu chování podporuje nasazením vhodných organizačních i technologických nástrojů 21. století, plošným, integrovaným a otevřeným způsobem s cílem zajistit interoperabilitu různých systémů a technologií a jejich synergického využití. Kvalitou života v konceptu Smart City (SC) se pak míní digitální, otevřené a kooperativní prostředí města, které je zdravé, čisté, bezpečné a pro občany ekonomicky zajímavé.

Chytré město je tedy jedním z konceptů uplatnění principů udržitelného rozvoje do organizace města, který se opírá o využití moderních technologií s cílem zlepšit kvalitu života a zefektivnit správu věcí veřejných. Nejširší uplatnění tento koncept nalézá v oblasti energetiky a dále pak v oblasti dopravy, které lze efektivněji řešit nasazením vhodných ICT. Koncept Smart City však nezahrnuje pouze dvě výše uvedené oblasti, lze jej aplikovat i na další, např. vodohospodářství, odpadové hospodářství, e-government či krizové řízení.

V konceptu chytrých měst hrají velmi důležitou roli data, která pocházejí z celé řady zdrojů a jsou využitelná pro nejrůznější účely. Specifickým typem dat jsou otevřená data, která jsou veřejná, zabezpečená městem, dostupná ve strojově čitelném formátu prostřednictvím licence otevřené vlastníkem a bezplatně. Inspirativní v této oblasti mohou být především Helsinky, které nabízejí přes dvě stě aplikací založených na otevřených datech. Jde například o dopravní předpovědi, prezentaci nejkrásnějších míst, podporu cyklistiky, vizualizaci rozvoje města, prezentaci výsledků voleb, vyhledávání událostí, přihlašování do škol, rezervaci veřejných prostor, hledání nejlepších oblastí k bydlení, parkování, podporu obchodních kontrol apod.

Otázkou konceptu chytrých měst v kontextu Evropské unie se zabývala studie *Mapping Smart Cities in the EU* (Manville et al., 2014). Zajímavá je pracovní definice, s níž se v rámci uvedené studie pracuje, že „*smart city* je město, které se snaží řešit veřejné problémy prostřednictvím ICT řešení na bázi multistakeholderů a obecně je založeno na partnerství“.

Strategie a iniciativy chytrých měst musí už nejméně deset let zahrnovat alespoň jednu z následujících šesti charakteristik (dimenzí či os):

- inteligentní řízení a správa (*smart governance*);
- inteligentní ekonomika (*smart economy*);
- inteligentní mobilita (*smart mobility*);
- inteligentní prostředí (*smart environment*);
- inteligentní lidé (*smart people*);
- inteligentní život (*smart living*).

Výše uvedené charakteristiky představují cíle, pro které se zúčastněné strany zapojují do iniciativy SC (např. k řešení environmentálního problému). Prostředky, kterými jsou tyto cíle dosaženy, zahrnují řadu komponent: technologie; materiální, finanční, organizační a znalostní vstupy, procesy, normy nebo standardy.

Konkrétní naplnění uvedených šesti charakteristik chytrých měst uvádíme dále (dle studie Manville et al., 2014).

1.1 Inteligentní řízení a správa

Inteligentním řízením a správou se rozumí **propojení v rámci města a napříč městy prostřednictvím služeb a interakcí, které jsou schopny integrovat veřejné, soukromé, občanské a evropské organizace tak, aby město mohlo fungovat efektivně jako jeden organismus**. Hlavním nástrojem k dosažení tohoto cíle jsou prvky ICT